

ನವರಂಗದೊಳ್ ನಟನವಾಡಿದಳ್ ತರುಣಿ...

ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳಂತಹ ಮಹಾನ್ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ಬೆಳೆಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಉದಾಹರಣೆ ಕೋಲಾರದ ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅವಳೆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಲಿಂಗೇಶ್ವರ, ಪಶ್ಚಿಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಭರತಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಸಾಲು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು. ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು 10ನೇ ಶತಮಾನದ ನೋಳು ರಾಜವಂಶದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ಸಂತರ ಚೋಳರು ಇದನ್ನು ಭಾಗಶಃ ಸಮೀಕರಿಸಿದರು. ಸಂತರ ಬಂದ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಮುಖ್ಯ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ರಾಜಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶವಾದ ನವರಂಗ ಹಾಗೂ ನವರಂಗದಲ್ಲಿನ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೃತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ದೋಹಿನಿ ಮಂಜುನಾಥ್
ಪದ್ವಾಹಿ ಎರಡನೇ ಹಂತ

ನಮ್ಮ ಸಾಧು ಪುರಾತನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಸಾಹು, ಇಂತಹ ಸಾಹು ಚೋಳ, ಮೊಯ್ವಿಳಿ, ಪಾಲಕ್ಕಿ, ವಿಜಯನಗರ ರಾಜವಂಶಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಕಲಾಕೃತಿಯ ಭಾವವನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆ ರಾಜವಂಶಸ್ಥರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಮುಂತಾದ ಕಲೆ ಅತಿ ಉನ್ನತ

ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಗಳ ಕಾಲಬಿಂದಲೂ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪೋಷಣ್ಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರತ್ಯಾಸಂದರು ತಮ್ಮ 'ಎ ಪಿಕ್ಟುರ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಮ್ಯೂಸಿಕ್' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ - 'ದೇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯು ಪ್ರತಿರಿಸ ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯವನ್ನು ನೃತ್ಯ, ಪಾಡುಗಾಂಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಲು ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುವತಿಯರಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ 'ನೇರವತಿಯರು ಸಹ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು' ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣ-ಯಮುರ್ ದೇವದಲ್ಲಿ, ಮಾಹಾರಾತ್ರಿಯ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯುವತಿಯರು ನೇರಿಸ ಹೂವೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೌಶಿಕ-ಪ್ರಾಚ್ಯಾದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ

ಪಾಪುಗಾಂತ್ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಡಿಸುವ ಕಲೆಗಳು ಕೆಲವು ವೈದಿಕ ವಿಧಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಚರಣೆಯೇ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬಂದವು. ದೈವದಪ್ರವಾದ ಈ ಕಲೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಶಿಷ್ಟ ಸುಮಾರುವ ಅಮಿಷವನ್ನು ಅಂಗವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ.

ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಂಗೀತ, ಸ್ತಂಭ, ಕೆಲಕೆಲೆ, ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳಂತಹ ಮಹಾನ್ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ, ಬೆಳೆಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ ಕೋಲಾರದ ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಮಣಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಿಂಗೇಶ್ವರ, ಹಕ್ಕಪ್ಪಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಭರತಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು. ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು 10ನೇ ಶತಮಾನದ ನೋಳಲು ರಾಜವಂಶದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ನಂತರ ಚೋಳರು ಇದನ್ನು ಭಾಗಶಃ ನವೀಕರಿಸಿದರು. ನಂತರ ಬಂದ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಮುಖ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ರಾಜಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ಸ್ತಂಭ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂತರವಾದ ನವರಂಗ ಹಾಗೂ ನವರಂಗದಲ್ಲಿನ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತಂಭ ಕೆಲಸಗಳು ಸಾಬೀತು.

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯ ಇತರ ಕೆಲವು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಗೂಢಮಂಟಪವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಬದರಿಗೆ ಸುಶೋಭೆಯ ಮುಂದೆ, ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆದ ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಭಾಂಗಣದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ ಎತ್ತರದ ಪೆದಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಈ ಪೆದಿಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಪ್ರವರ್ತಕ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಕಂಬಗಳಿರುವ ಸಭಾಂಗಣಗಳನ್ನು ನವರಂಗ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬದಲು ಅವುಗಳನ್ನು ರಂಗಮಂಟಪ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಇಂತಹದೇ ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ರಂಗಮಂಟಪದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಮಂಟಪ, ನಟನ ಸಾಲೆ, ಸರಿಸ್ ಸಾಲೆ, ನಾಣಾವಿಧ ನಟನ ಸಾಲೆ, ನಾಲ್ಕು ಮಂಟಪ, ಸ್ತಂಭ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ಕೂತಂಬಲಂ ಎಂದಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಹೆಣತುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕಂಬದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಸುಂದರ ನರ್ತಕಿಯರ ಚೋಕ ವಿವಿಧ ವಾದ್ಯ ವೈದದಲ್ಲಿ ನಟಿಸಿದಾಗ, ಮೃದಂಗದವರು,

ಉಡುಕ್ಕು ಸುಡಿಸುವವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾಳೆ ದೇವಾಲಯದ ಭಗ್ನ ಹಾಗೂ ಅವನಾದ್ಯ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಲಾವಿದರು ನಿಂತು ವಾದ್ಯವನ್ನು ಸುಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ರೀತಿಯ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯದವರಿಗೆ ಬಳಸುವ ವಿಶೇಷವಾದ ಪೆದಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗುರುಗಳಾದ ಕ್ರಿಮತಿ ಉಪಾ ದಾತಾರ್ ಅವರು ಈ ಕ್ರೀಮಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - "ನರ್ತಕಿಯು ವಿವಿಧ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾದ್ಯಗಳ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪಾಕವ ಮೂಲಕ ಸ್ವತ್ತದ ಆರಂಭವನ್ನು ಆಥವಾ ರಂಗ ಭೋಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಂಗ ಮಂದಿರ ಆಥವಾ ಪೆದಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ, ಒಂಬತ್ತು ರಿಕ್ತಗಳ ಆಧಿಪತಿಗಳ ಆಕೀರ್ಷಣದವನ್ನು ದೆಹೆಯಲು ಒಂಬತ್ತು ರಿಕ್ತಗಳಿಗೆ ಸ್ವತ್ತದ ಮೂಲಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಯ್ಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ರಿಕ್ತವನ್ನು ಆಳುವ ಆಧಿಪತಿಯನ್ನು ಸಂಶೋಷಣೀಕರಣ

ಪ್ರತಿದೇಶಿಯ ರಿಕ್ತಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ರಾಗ ಮತ್ತು ತಾಳದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು ಸುಧೀರ್ಘಕಾಲದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯವಾಗಿತ್ತು."

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಾಡು ಸ್ವತ್ತದಲ್ಲಿ ನವಸಂಧಿ ಕೌತುಕಗಳೆಂಬ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಕಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಹಿವ ನರ್ತನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ, ಗೋಪುರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಪಾಲವಾಶಾಯನದಲ್ಲೂ ನರ್ತನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಯಂಗಳ ಸ್ತಂಭ ಕೂಡ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಭ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಿಂಗೇಶ್ವರದ ನವರಂಗದ ಒಂದು ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಸಾತ್ಯಾತ್ ಆ ಮಹಾ ನಟನನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು.

ಇನ್ನು ಈ ನವರಂಗದ ಧ್ವನಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳಕಿನತ್ತ ಗಮನಹರಿಸೋಣ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಸ್ಥಾನದ (acoustics) ಅಂಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕಬ್ಬು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿದ್ವನಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ಪ್ರತಿದ್ವನಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಕಂಬದಲ್ಲಿನ ಈ ಕಿರಿಯಲ್ಲೇ ಧ್ವನಿವರ್ಧಕ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಂತಹ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಂಶ ನಮ್ಮ ಕಿಲ್ಲಿಗಳಿಗೂ ಇತ್ತು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೆಂಬುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಸೈನಿಕ ವೇಶವನ್ನು

ಇಲ್ಲಿರುವ ಗಾಬ್ಬು ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಸ್ತಂಭ ತಿಲ್ಲಗಳು ಹಾಗೂ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಸಂಗೀತದವರ ಕೆಲ ಒಮ್ಮೆ ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ರಂಗಭೂಮಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ರಂಗಭೂಮಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕೊಂಚ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

3ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 6 ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಭಕ್ತರು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ದೇವಭೂಮಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಸುಮಾರು 9ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೇವಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಅಂಗಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ರಂಗಭೂಮಿಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂಗಭೂಮಿಗಳು ಗರ್ಭಗುಡಿ ಮತ್ತು ಒಳಗೆ ಮೂಲ ಮೃಗಪಕ್ಷಿ ಮಾಹುತ ಸೇವೆಗಳು ಅಂದರೆ ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜಾ, ಸೈದೇವ್ಯ, ಹಲವು ರೀತಿಯ ಆರಾಧನೆಗಳು.

ಹೊಂದಿರುತ್ತಿತ್ತು ರಂಗಭೂಮಿಗಳು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಹೊರಗೆ ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗಳು - ಅಂದರೆ ಸಂಗೀತ, ಸ್ತಂಭ, ಪುರಾಣವಾಚನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೇವೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಗಳವರು ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಾಲದಿಂದ ನವರಂಗದ ಮೇಲೆ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಯವಿದ್ದಾಗಿ ನಿಂತು ಬಹಳ ನಿಶ್ಚಯದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದ ಸರ್ಕಾರಿ ವಸ್ತುಲಂಕಾರ, ಅಭರಣ, ಕೇಶವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಲ್ಲಿಯು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸರ್ಕಾರಿ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧತೆಯ ಭಾವ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕೆತ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಈಕೆ ಸುರಮಂಥನೆಯಂತೆ ಕಂಡರೆ, ಇನ್ನು ವಾಕ್ಯವಾಚಕದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯು ರಂಜಿ ಲಸವಂತಿಯನ್ನು ನಾಟಕದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸೃ.

ಬಹಳ ಎರಳವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾನವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆಗೆ ವಿಚರಿಸಬಹುದು. ಗುಡಿಯ ಕೆತ್ತನೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಾವದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾಗಲಿ ಎಂಬ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಿಂದು ದೀಪ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರಂಗಭೂಮಿಗಳ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕ ಸವರಂಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಡಗೂಡಿಸಿದ್ದರು?

ಕಲ್ಲಿನು, ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಬರುವ ಬೆಳಕು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಕೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ದಿಶವಿಡೀ ಮತ್ತು ವರ್ಷವಿಡೀ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆ ಭೂಗಣ್ಣಿ ಜಾಲಮೇಷಯನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡ ಮಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲಸಗಳು ಇಡೀ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಬಹುದು. ಬೆಳಕು ಜಾಲಮೇಷಯನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರದೀಪಿತ ಭಾದೀಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದಾಗ (reflect), ಕೆಳನ ಕೋಣೆಯ ಕುತ್ತಲೂ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಡುತ್ತದೆ. ಈ ನವರಂಗವನ್ನು ಇದೆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಲಿನು, ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಮಾಸ್ತುಕಲ್ಲು, ತಿಲ್ಲವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ತಿಲ್ಲಪಾತ್ರ, ಸ್ತಂಭ ತಿಲ್ಲವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ದಾಬ್ಬಪಾತ್ರ.

ಭೌಗೋಳಿಕ ಪಾತ್ರ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಭಾರ್ಮಿಕ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಭವದ ನಿಜವಾದ ಛಂದಾರವಾಗಿದೆ, ಇಂತಹ ಪುರಾತನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಉದಾತ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಕೇರಳದ ಮೂಲಕ ಒತ್ತಿಬೀಳಲಾಗಿದೆ, ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದೇಯದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು.

ಸಾವಿರಾರು ಹೋರಾಡೋಣ.

Reference :

shodhganga.inflibnet.ac.in/
bitstream/10603/91948/10/10_chapte
www.wisdomlib.org
https://www.sundayobserver.lk/2021/08/22/feature/
architectural-excellence-ancient-indian-dance-halls
Guru Usha Dattar – THARANG UTSAV
Jnanayagna series 4 – Dr Karuna Vijayendra
www.rasikas.org/forums/viewtopic.php?t=34694
Shodhganga@INFLIBNET: A Study of Acoustics
in Performance Spaces
core.ac.uk/download/pdf/6101658.pdf
Lighting in ancient Temples | Dr. Uday Dokras -
Academia.edu
ನಟನ ವಾಡಿದಲ್ ತರುಣಿ (Natanavandidal
Tharuni) | ಕನ್ನಡ ನುಡಿ(Kannada Nudi)
Picture courtesy : Smt. Divya Prasad

ಈ ಪ್ರಕಟಿತ ಲೇಖನದ ಪೂರ್ಣ ಪಾಠ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ನವರಂಗದೊಳ್ ನಟನವಾಡಿದಳ್ ತರುಣಿ.....

- ರೋಹಿಣಿ ಮಂಜುನಾಥ್, ಬೆಂಗಳೂರು

ನಮ್ಮ ನಾಡು ಪುರಾತನ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ನಾಡು. ಇಂತಹ ನಾಡಲ್ಲಿ ಚೋಳ, ಹೊಯ್ಸಳ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ವಿಜಯನಗರ ರಾಜವಂಶಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಕಲಾಶೈಲಿಯ ಭಾಷನ್ನು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ರಾಜವಂಶಸ್ಥರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ ಮುಂತಾದ ಕಲೆ ಅತಿ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಕೂಡ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ವೇದಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರಜ್ಞಾನಂದರು ತಮ್ಮ "ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯನ್ ಮ್ಯೂಸಿಕ್" ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ - ವೇದದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪ್ರತಿದಿನ ತಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಮಯವನ್ನು ನೃತ್ಯ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಲು ಮೀಸಲಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯುವತಿಯರಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯವು ಎಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಎಂದರೆ ಸೇವಕಿಯರು ಸಹ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು" ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೃಷ್ಣ-ಯಜುರ್ ವೇದದಲ್ಲಿ, ಮಾರ್ಜಾಲೀಯ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತೋ, ಅಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಯುವತಿಯರು ನೀರಿನ ಹೂಜಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಲಯಬದ್ಧವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೌಶೀತಕಿ -ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುವ ಕಲೆಗಳು ಕೆಲವು ವೈದಿಕ ವಿಧಿಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಚರಣೆಯೇ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿ ಬಂದವು. ಇಂದಿಗೂ ದೈವದತ್ತವಾದ ಈ ಕಲೆಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿ ಮುಂದುವರೆದಿವೆ.

ಹೀಗೆ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳಂತಹ ಮಹಾನ್ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋಫಿಷಿ, ಬೆಳೆಸುವ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ೩ನೆ ಶತಮಾನದಿಂದ ೬ ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಭಕ್ತರು ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಕೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಸೇವೆಯನ್ನು ದೇವಭೋಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿತ್ತು ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಸುಮಾರು ೯ನೆ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೇವಭೋಗವನ್ನು ಅಂಗಭೋಗ ಹಾಗೂ ರಂಗಭೋಗವನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂಗಭೋಗವು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಒಳಗೆ ಮೂಲ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗಳು ಅಂದರೆ ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜಾ, ನೈವೇದ್ಯ, ಹಲವು ರೀತಿಯ ಆರತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಿತ್ತು. ರಂಗಭೋಗವು ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಹೊರಗೆ ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗಳು - ಅಂದರೆ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಪುರಾಣವಾಚನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸೇವೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ರಂಗಭೋಗದವರು ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಕಲಾವಿದರು ನವರಂಗದ ಮೇಲೆ ದೇವರಿಗೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತು ಬಹಳ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆ ಕೋಲಾರದ ಪುರಾಣ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಆವಣಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ರಾಮಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಸಂಕೀರ್ಣದಲ್ಲಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣಲಿಂಗೇಶ್ವರ, ಶತ್ರುಙ್ಗಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಹಾಗೂ ಭರತಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳು. ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು 10ನೇ ಶತಮಾನದ ನೊಳಂಬ ರಾಜವಂಶದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದು, ನಂತರ ಚೋಳರು ಇದನ್ನು ಭಾಗಶಃ ನವೀಕರಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಬಂದ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಮುಖ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ರಾಜಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಸಂಗೀತ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು.

ಎಂಬುದನ್ನು ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಂಶವಾದ ನವರಂಗ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿನ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೃತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಾರುತ್ತವೆ.

ದೇವಾಲಯದ ಗರ್ಭಗೃಹದ ಮುಂಭಾಗದ ಸಭಾಂಗಣವೇ ನವರಂಗ, ಅರ್ಧಮಂಟಪ ಅಥವಾ ಗೂಢಮಂಟಪವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಗೂಢಮಂಡಪ ಅಕ್ಷರಶಃ ಗೂಢವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸೇವೆ ದೇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತು. ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಇದನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮಂಟಪ ಎಲ್ಲಾ ಬದಿಗಳಿಂದಲೂ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಮಂಟಪ. ಗೂಢಮಂಟಪಕ್ಕೆ ನವರಂಗವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸುಮಾರು ೧೩-೧೪ ಶತಮಾನದ ಅನಂತರ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನವ ಎಂದರೆ ಒಂಬತ್ತು ಮತ್ತು ರಂಗ ಎಂದರೆ ವೇದಿಕೆ. ಒಂಬತ್ತು ಚೌಕಗಳ (3X3) ಅಳತೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ರಚಿಸಿರುವ ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು ನವರಂಗ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶ್ಲೋಕವೊಂದರಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ಸಮೀಕರಿಸಲಾಗಿದ್ದು; 'ಅರ್ಧಮಂಟಪವು ಹೃದಯಸ್ಥಾನ' ಎಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ನವರಂಗವನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಲುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯ ಇತರ ಕೆಲವು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಗೂಢಮಂಟಪವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಬದಲಿಗೆ ಸುಕನಾಸಿಯ ಮುಂದೆ, ದೊಡ್ಡ ತೆರೆದ ಸಭಾಂಗಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಸಭಾಂಗಣದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರದ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಈ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಅಂತಹ ಕಂಬಗಳಿರುವ ಸಭಾಂಗಣಗಳನ್ನು ನವರಂಗ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬದಲು ಅವುಗಳನ್ನು ರಂಗಮಂಟಪ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಇಂತಹುದೇ ಆದ ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ರಂಗಮಂಟಪವನ್ನು ನಾಟ್ಯ ಮಂಟಪ, ನಟನ ಶಾಲ್ಮಿ, ಸದಿರ್ ಶಾಲ್ಮಿ, ನಾನಾವಿಧ ನಟನ ಶಾಲ್ಮಿ, ನಾಟ್ಯ ಮಂಟಪ, ನೃತ್ಯ ಮಂಟಪ ಮತ್ತು ಕೂತಂಬಲಂ ಎಂದಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಆವಣಿ ದೇವಸ್ಥಾನಸಂಕೀರ್ಣದ ಗೂಢಮಂಡಪದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳ ನಡುವೆ ನೆಲದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ವೇದಿಕೆ ಇದೆ. ಹಾಗೂ ಒಳಗೋಡೆಗಳು ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ನವರಂಗದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಧಾನ ದೇವತೆಯಾದ ಅಂದರೆ ಶಿವ ಶಕ್ತಿಯರನ್ನು ಸುತ್ತವರಿದ ಅಷ್ಟಾದಿಕ್ಷಾಲಕರ ಕೆತ್ತನೆ ಇದೆ. ನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿರುವ, ನೃತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ವಾದ್ಯ ಸಂಗೀತದವರ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ರಂಗಭೂಮಿ ಸಂಪ್ರದಾಯವಿದ್ದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರಬಹುದಾದ ನರ್ತಕಿಯ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರ, ಆಭರಣ, ಕೇಶವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಯು ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನರ್ತಕಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ಭಾವ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಕೆತ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಈಕೆ ಸುರಸುಂದರಿಯಂತೆ ಕಂಡರೆ, ಇನ್ನು ವಾಸ್ತವಾಂಶದಲ್ಲಿ ಈಕೆಯದು ರಂಭೆ ಊರ್ವಶಿಯರನ್ನು ನಾಚಿಸುವ ಸೌಂದರ್ಯವಷ್ಟೇ ಸರಿ.

ಡಿ.ವಿ.ಜಿ. ಅವರ ಅಂತಃಪುರಗೀತೆ ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ :
 ನಟನವಾಡಿದಳ್ ತರುಣಿ ನಟನವಾಡಿದಳ್
 ಕಟು ಮುಖಾಭಿನಯಗಳಿಂದ ನಟನವಾಡಿದಳ್ ||
 ಕೊರವಿತಿವೊಲು ವೇಷ ತೊಟ್ಟು
 ಸ್ಮರನ ಗುಟ್ಟು ಮನದೊಳಿಟ್ಟು ನಟನವಾಡಿದಳ್ ||
 ಧಮರು ಧಣರು ಧಣ್ ಧಣರನೆ ಚಿಟಿಕೆ ತಾಳ ಚಟ ಚಟರೆನೆ ||
 ಕುಲುಕಿ ಬಳುಕಿ ಬಳ್ಳಿಯೊಡನೆ ಒಲಿದು ನಲಿದು ಕುಣಿದು ಲಲನೆ
 ನಟನವಾಡಿದಳ್ ||
 ಈಶ ತಾಂಡವದಲೊಮ್ಮೆ ರಾಸ ರಭಸದಿಂದಲೊಮ್ಮೆ |
 ಆಶೆನೋಟದಿಂದಲೊಮ್ಮೆ ಕೇಶ ವೇಷ ದಾಸಿ ಇವಳು
 ನಟನವಾಡಿದಳ್ ||

ಈ ಕಂಬದಲ್ಲಿರುವ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ನರ್ತಕಿಯರ ಜೊತೆ ವಿವಿಧ ವಾದ್ಯ ವೃಂದದಲ್ಲಿ ನಟಿಸುವಕಾರ, ಮೃದಂಗದವರು, ಉಡುಕ್ಕ ವಾದ್ಯ ನುಡಿಸುವವರನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತಾಳಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿರುವ ಘನ ಹಾಗೂ ಅವನದ್ದವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಈ ರಂಗಭೋಗದ ಕಂಬಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ವಸ್ತುವಾಗಿ ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಲಾವಿದರು ನಿಂತು ವಾದ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ರೀತಿಯ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯದವರಿಗೆ ಬಳಸುವ ವಿಶೇಷವಾದ ವೇದಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

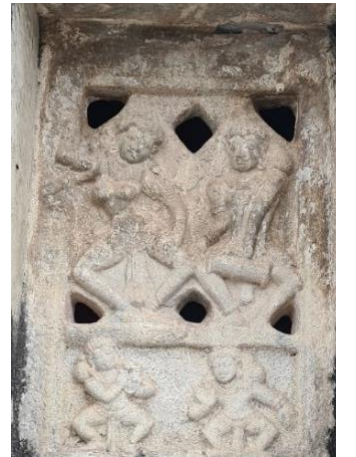

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದೆಯಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಉಷಾ ದಾತಾರ್ ಅವರು ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - "ನರ್ತಕಿಯು ವಿವಿಧ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ವಾದ್ಯಗಳ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುವ ಮೂಲಕ ನೃತ್ಯದ ಆರಂಭವನ್ನು ಅಥವಾ ರಂಗ ಭೋಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ. ರಂಗ ಮಂದಿರ ಅಥವಾ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಾಗ, ಒಂಬತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಅಧಿಪತಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಒಂಬತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ನೃತ್ಯದ ಮೂಲಕ ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಆಳುವ ಅಧಿಪತಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ತನ್ನದೇ ಆದ ರಾಗ ಮತ್ತು ತಾಳದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು ಸುಧೀರ್ಘವಾದ ಪೂಜಾ ಕೈಂಕರ್ಯವಾಗಿತ್ತು."

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ನಾವು ನವಸಂಧಿ ಕೌತುವಗಳೆಂಬ ನರ್ತನವನ್ನು ಕೆಲವು ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪೂಜಾ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ, ಗೋಪುರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಕಡೆಗೆ ಜಾಲವಾತಾಯನದಲ್ಲೂ ನರ್ತನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಯುಗಳ ನೃತ್ಯ

ಕೂಡ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿತ್ತೆನ್ನುವುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣಲಿಂಗೇಶ್ವರರ ನವರಂಗದ ಒಂದು ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆ ಮಹಾನಟನನ್ನೇ ಕಾಣಬಹುದು .

ಇನ್ನು ಈ ನವರಂಗದ ಧ್ವನಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳಕಿನತ್ತ ಗಮನಹರಿಸೋಣ . ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿಜ್ಞಾನದ (acoustics) ಅರಿವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು . ಕಲ್ಲು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುತ್ತದೆ . ಅಂತಹ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ . ನಂತರ ಕಂಬದಲ್ಲಿನ ಈ ಶಿಲೆಯನ್ನೇ ಧ್ವನಿವರ್ಧಕ ಸಾಧನವನ್ನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ . ಇಂತಹ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನದ ಅರಿವು ನಮ್ಮ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೂ ಇತ್ತು ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ .

ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೂ ಸಹ, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಬೆಳಕನ್ನು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು . ಮಾನವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆಗೆ ವಿಚಲಿತವಾಗದೆ, ಗುಡಿಯ ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಲೆನೀನಲಾಗಲಿ ಎಂಬ ಮಹತ್ವವಿತ್ತು . ಹಾಗಾಗಿ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೇವರ ದರ್ಶನಕ್ಕಿಂದು ದೀಪ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು . ಆದರೆ ರಂಗಭೋಗದ ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ನವರಂಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೇಗೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು?

ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಬರುವ ಬೆಳಕು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕು ದಿನ ಮತ್ತು ವರ್ಷವಿಡೀ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಜಾಲವಾತಾಯನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು . ಕಣ್ಣಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಕಿಟಕಿಗಳು ಇಡೀ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಬಹುದು . ಬೆಳಕು ಜಾಲವಾತಾಯನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಭಾವಣಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಿದಾಗ (reflect), ಕೆಳಗಿನ ಕೋಣೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಡುತ್ತದೆ . ಈ ನವರಂಗವನ್ನು ಇದೆ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆ .

ಶಿಲ್ಪಿಗಳು, ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ, ನೃತ್ಯ ಶಿಲ್ಪವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೌಗೋಳಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವೈಭವದ ನಿಜವಾದ ಭಂಡಾರವಾಗಿದೆ . ಇಂತಹ ಪುರಾತನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಐದು ಉದಾತ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಒತ್ತಿಹೇಳಲಾಗಿದೆ . ಪವಿತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹೋರಾಡೋಣ .

ನೃತ್ಯಶಿಲ್ಪಿಯಾತ್ರೆಯ ಅಂಗವಾಗಿ ದೇವಾಲಯ ವೀಕ್ಷಣೆ ಹಾಗೂ ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಸದಾವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ನೂಪುರ ಭ್ರಮರಿಯ ಡಾ . ಮನೋರಮಾ ಭಗಿನಿ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕ ನಮನಗಳು .

Reference :

- 1 <shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/91948/10/10_chapte>
- 2 <www.wisdomlib.org>

- 3 <<https://www.sundayobserver.lk/2021/08/22/feature/architectural-excellence-ancient-indian-dance-halls>>
- 4 Guru Usha Dattar – THARANG UTSAV
- 5 Jnanayagna series 4 – Dr Karuna Vijayendra
- 6 <www.rasikas.org/forums/viewtopic.php?t=34694>
- 7 Shodhganga@INFLIBNET: A Study of Acoustics in Performance Spaces
- 8 <core.ac.uk/download/pdf/6101658.pdf>
- 9 Lighting in ancient Temples | Dr. Uday Dokras - Academia.edu
- 10 ನಟನ ವಾದಿದಳ್ ತರುಣಿ (Natanavaadidal Tharuni) | ಕನ್ನಡ ನುಡಿ(Kannada Nudi)
- 11 Picture courtesy : Smt. Divya Prasad